

DEMOKRATIAN EDISTÄMINEN JA VAALITARKKAILU

Euroopan unioni pitää ensisijaisen tärkeänä tukea demokratiaa maailman eri maissa. Demokratia on yhä ainoa hallintojärjestelmä, jossa ihmiset voivat täysin toteuttaa ihmisoikeuksiaan, ja myös kehityksen ja pitkän aikavälin vakauden kannalta määräävä tekijä. Ainoana suorilla vaaleilla valittuna EU:n toimielimenä Euroopan parlamentti on erityisesti sitoutunut edistämään demokratiaa.

OIKEUSPERUSTA

- Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 2 ja 21 artikla
- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 205 artikla

TAUSTAA

EU:n demokratiatuki täydentää sen ihmisoikeuksien hyväksi tekemää työtä.

Euroopan unionin neuvosto hyväksyi vuonna 2009 päätelmät demokratian tukemisesta EU:n ulkosuhteissa sekä EU:n toimintaohjelman, joissa hahmoteltiin uusia tapoja tukea demokratiaa. Näitä ovat maakohtainen toimintamalli, johdonmukaisuuden lisääminen ja kaikkien sidosryhmien osallistuminen. Demokratia ja ihmisoikeudet sisällytettiin kaikkiin politiikanaloihin. Komission vuonna 2011 esittämässä ”muutosagendassa” korostettiin ihmisoikeuksien, demokratian ja hyvän hallintotavan tukemista unionin kehityspolitiikassa.

Arabimaiden vuoden 2011 kansannousujen jälkeen Euroopan naapuruuspolitiikkaa päivitettiin siten, että hyväksyttiin ”enemmällä enemmän” -periaate ja asetettiin demokratiaan siirtyminen ja syvälleikävä demokratia unionin tuen ehdoiksi. Maille, jotka ovat halukkaita toteuttamaan poliittisia uudistuksia, tarjotaan kannustimia muun muassa pidemmälle menevän taloudellisen integraation, rahoitusavun ja ihmisten liikkuvuuden lisäämisen sekä unionin sisämarkkinoille pääsyn muodossa.

Unioni vahvisti sitoumuksensa tehokkaampaan demokratian edistämiseen ulkoasiainneuvoston vuonna 2012 hyväksymissä ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevassa EU:n strategiakehyksessä ja toimintasuunnitelmassa. Toimintasuunnitelmaan sisältyy suunnitelma tehdä unionin vaalitarkkailuvaltuuskuntien raporttien seurannasta järjestelmällisempää, jotta voidaan tukea koko vaalisykliä. Heinäkuussa 2015 hyväksytyssä uudessa toimintasuunnitelmassa vuosiksi 2015–2019 demokratiatuki halutaan ottaa useiden tavoitteiden olennaiseksi osaksi.

Neuvosto painotti kansalaisyhteiskunnan toimijoiden roolia päätelmissä, jotka se hyväksyi vuonna 2012 aiheesta ”Demokratian ja kestävä kehityksen juuret: EU:n suhtautuminen kansalaisyhteiskuntaan ulkosuhteissa”.

RAHOITUSVÄLINEET

Demokratiaa ja ihmisoikeuksia koskevan eurooppalaisen rahoitusvälineen tärkein tehtävä on ihmisoikeuksien, demokraattisten uudistusten sekä poliittisten osallistumis- ja edustusmahdollisuuksien edistäminen. Niinpä siitä rahoitetaan näitä tavoitteita edistäviä hankkeita ja ohjelmia ja EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien toimintaa ja myönnetään avustuksia kansalaisyhteiskunnan järjestöille, valtioista riippumattomille järjestöille sekä ihmisoikeuksien puolustajille.

Euroopan naapuruusväline (ENI) antaa rahoitustukea edistääkseen oikeusvaltion periaatetta, poliittista vuoropuhelua ja uudistuksia, demokratiakehitystä, tiedotusvälineiden moniarvoisuutta ja vaalitarkkailua.

Lisäksi kansalaisyhteiskunnan toimijat unionin eteläisissä ja itäisissä naapurivaltioissa voivat saada rahoitusta kansalaisyhteiskuntaa tukevasta naapuruuspolitiikan välineestä hankkeita, verkottumista, koulutusta ja hyvien käytäntöjen vaihtoa varten.

Myös kehitysyhteistyön rahoitusvälineestä (DCI) annetaan rahoitustukea. Sen ensisijaisena tavoitteena on köyhyyden poistaminen, mutta se pyrkii myös vakauttamaan ja tukemaan demokratiaa kehitysmaissa.

EU voi joissain tapauksissa käyttää vakautta ja rauhaa edistävää välinettä demokratiisten instituutioiden ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen.

Komission hallinnoima Euroopan kehitysrahasto (EKR) ei sisälly unionin talousarvioon. Siitä rahoitetaan yhteistyötä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden kanssa. Kehitysyhteistyön rahoitusvälineen tavoin se keskittyy köyhyyden poistamiseen mutta myös demokratian, oikeusvaltion ja hyvän hallintotavan lujittamiseen ja tukemiseen.

Vuonna 2012 perustettiin eurooppalainen demokriarahasto. Se on itsenäinen yksityisoikeudellinen rahasto, josta tuetaan poliittisia ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita, jotka pyrkivät edistämään demokratiaan siirtymistä etenkin unionin itäisissä ja eteläisissä naapurivaltioissa. Rahastosta annetaan räätälöityä rahoitustukea nopeasti, joustavasti ja ilman byrokratiaa. Hallintoneuvostossa on unionin jäsenvaltioiden ja toimielinten edustajia, myös enintään yhdeksän Euroopan parlamentin jäsentä, ja muita asiantuntijoita.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentti on ainoa Euroopan unionin kansalaisten suorilla vaaleilla valitsema unionin toimielin. Se on vahvasti sitoutunut kestävän demokratian edistämiseen maailman eri maissa, mitä korostetaan monissa parlamentin päätöslauselmissa.

Parlamentti on jatkuvasti mukana vaalitarkkailutoiminnassa, jossa se pyrkii lisäämään kansallisten vaaliprosessien legitimiyyttä ja kansalaisten luottamusta vaaleihin sekä parantamaan ihmisoikeuksien suojelua. Se lähettää joka vuosi valtuuskuntia tarkkailemaan vaalien tai kansanäänestysten järjestämistä unionin ulkopuolisissa maissa. Tällaisen parlamentin jäsenistä koostuvan valtuuskunnan lähettämisen edellytyksenä on, että kyseessä ovat kansallisen tason vaalit, että kansalliset viranomaiset ovat esittäneet unionille tai parlamentille asiaa koskevan kutsun ja että maassa on käynnissä pitkäaikainen tukioperaatio. Parlamentin valtuuskunnat toimivat aina EU:n vaalitarkkailuvaltuuskuntien tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöön (Etyj) kuuluvan demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston (ODIHR) toteuttaman pitkäaikaisen vaalitarkkailun puitteissa.

Parlamenttia kuullaan [EU:n vaalitarkkailuvaluuskunnista](#) päätettäessä, niitä suunniteltaessa ja niihin liittyvien jatkotoimien yhteydessä.

Pitkäaikaisessa vaalitarkkailuoperaatiossa arvioidaan paitsi vaalitoimituksen sujuvuutta varsinaisena vaalipäivänä myös koko vaaliprosessia, jotta voidaan määrittää, missä vaiheessa maan demokratiakehitys kulloinkin on. Pitkäaikaiset tarkkailijat aloittavat tehtävässään yleensä kaksi kuukautta ennen vaaleja ja seuraavat koko vaaliprosessia virallisten tulosten julkistamiseen ja valitusmenettelyjen päättymiseen saakka. Lyhytaikaiset tarkkailijat valvovat äänestyspäivän järjestelyjä ja ääntenlaskentaa. EU:n vaalitarkkailuvaluuskuntaa johtava päävaalitarkkailija on yleensä Euroopan parlamentin jäsen.

Demokratiatuen johdonmukaisuuden varmistamiseksi parlamentti täydentää vaalitarkkailua muilla toimilla, joihin kuuluu vaalien jälkeistä seuranta, ihmisoikeustoimia ja aloitteita parlamentaarisen toiminnan tukemiseksi. Se auttaa unionin ulkopuolisten maiden parlamentteja vahvistamaan institutionaalisia valmiuksiaan järjestämällä konferensseja ja seminaareja, yhteisiä koulutusohjelmia ja tutustumiskäyntejä parlamenttien jäsenille ja virkamiehille sekä stipendiohjelmia parlamenttien henkilöstölle. Erityisenä kohderyhmänä ovat laajentumisprosessissa mukana olevat Kaakkois-Euroopan maat. Parlamentti tarjoaa myös tukea ja asiantuntemusta välitys- ja vuoropuhelutoimintaan järjestämällä kohdennettuja toimia kumppaniparlamenttien kanssa sekä välitystoimintaa ja konfliktinestoa käsitteleviä kansainvälisiä tapahtumia.

Parlamentin demokratiatuki- ja vaalikoordinoitiryhmä tarjoaa poliittista ohjausta toimielimensä toiminnan tueksi. Ryhmään kuuluu 15 parlamentin jäsentä, ja sen puheenjohtajina toimivat parlamentin ulkoasiainvaliokunnan ja kehitysvaliokunnan puheenjohtajat.

[Marika Lerch](#)
[09/2018](#)